

Zeló važen pa je šotni pepél. Tudi tega se danes posebno v okolici Ljubljanski, kjer se dobiva šota iz močvirja, posebno mnogo dobiva. Za deteljšča, lan, repico, krompir in lečo, kakor tudi za travnike, kateri niso presuhi ali pa podvrženi povodnjam, ker iz takih voda ves pepél odnese, se zeló priporoča. Šotni pepél ima v sebi zeló veliko mavca (gipsa) in je tim boljši, čim laglje je in čim bolj je belkaste in svetle barve. Težek in rudečkast pepél ima mnogo železa v sebi, zatoraj se mora le pazljivo in ne preveč z njim gnojiti, ker bi lahko taki pepél več škodoval kakor pa koristil. V Belgiji je to gnojenje že tako v navadi, da si deteljša brez šotnega pepéla niti misliti ne morejo. Oni pa tudi trdijo, da se njih pridelki vsako leto vsled tega gnojenja za 25–30% povikšajo. (Kon. prih.)

Še enkrat o Lancevih in Umrathovih mlatilnicah.

Iz prijateljskih rok nam je došlo neko „pojasnilo“ o vprašanji: ali so Lanceve ali Umrathove mlatilnice bolje, ter pravi, da ne pozná Borštnika, ki je Lancevo mlatilnico hvalil, in dvomi, ali je njegova hvala kompetentna ali ne; ono „pojasnilo“ kaže tudi, kakor da bi „dopisnik Ž. iz Štajarskega“ hotel reklamo delati za Lancevo mlatilnico itd.; poleg „pojasnila“ hvali Umrathove, da so priprosto konstruirane, da nikomur ni poduka treba za njihovo rabo, in da se jim je cena znižala od 132 gold. na 118 gold.

Ker „Novice“ nimajo ne Lancevih ne Umrathovih mlatilnic v svoji zalogi, zato se jim enostranost na nobeno stran očitati ne sme; njim je le stvar sama vodilo. — „Novice“ morejo zagotoviti, da nikdo ni ne Štajarskega gosp. dopisnika, ne gosp. Borštnika pozval, da bi hvalil Lancevo mlatilnico; kar sta jej na hvalo pisala pisala sta prostovoljno iz lastnih skušinj; gosp. Borštnik je ud družbe kmetijske in inteligenten gospodar. Da lože tekó Lanceve mlatilnice, je menda dognana stvar po vsem, kar se „Novicam“ poroča. „Novice“ so hvalile obojne, pa nimajo vzroka, dvomiti o tem, kar jim pišejo iz Štajarskega in Kranjskega izvedeni možje. „Novice“ pa tudi vedó to, da mehanizem je pri Lancevi kakor pri Umrathovi mlatilnici enak; razloček med tema mlatilnicama je le ta, da Umrathove imajo okrogle cveke in so više postavljene, Lanceve imajo pa cveke na vogle in so nižje, tedaj bolje postavljene; — kako da se mora ravnati z mlatilnicami, zato je sploh treba praktičnega ali teoretičnega poduka pri eni kakor pri drugi mlatilnici; kar pa se cene mlatilnic tiče, je ona različna po kolesih, namreč ali mlatilnica nima kolesa (Schwungrad), ali ima srednje ali veliko koló. Sicer pa tudi „Novice“ vedó še to, da Lanceva slavnoznana fabrika je leta 1872 prodala 3500 mlatilnic, vitalov (Göppel) pa 1200, poleg tega pa ne odrekajo, da tudi Umrath svojih veliko prodá. V Dunajski razstavi leta 1873 je Lance za svoje slamoreznice in mlatilnice prejel medaljo 1. vrste medaljo za napredek, Umrath pa za svoje kmetijske mašine le pohvalno pismo. — Še enkrat tedaj ponavljajo „Novice“ svoje vodilo, da nepristransko stojé nad fabrikama in zalogama; njim je le za stvar, in ne za Petra in ne za Pavla.

Živinozdravniška skušnja.

Koliko časa utegne Turška kuga skrita tičati v ovcah?

Goveja in ovčja kuga v Trnovem na Notranjskem je nehala, ko so od 236 goved in 489 ovác v 5 hlevih 4 goveda in 1 ovca za kugo poginila, bolnih 5 goved in ovác, kužne nalezbe sumljivih pa 15 goved in 80

ovác pobitih bilo. Ovce so nalezle bolezen od goved, al — kar je za zdravniško znanstvo jako zanimivo — je kuga še le 19 dni po nalezbi pri prvi ovci se očitno pokazala, tedaj celih 18 dni skrita v životu tičala. Ta skušnja kaže, da se tedaj ne smejo ovce, če so v dotiki s kužnimi govedi bile, za neokužene imeti in k drugim zdravim djati, ako so kakih 10 ali 12 dni na videz še zdrave.

Nove postave.

Postava o obrambi poljščine,

veljavna za Kranjsko deželo.

I. O poljščini in o poljskih okvarbah (škodah).

§. 1. Poljščina se deva pod posebno obrambo te postave.

Ob zvrševanju te postave se k poljščini šteje vse tiste stvari, katere so s kmetovanjem in poljedelstvom v najširjšem smislu ali na ravnost ali posrednje v zvezi, dokler so te stvari na samem polji.

K. poljščini se zatorej štejejo zemljišča sama, kakoršna so: njive, travniki, pašniki, vrtje, vinogradi, sadno drevje in vsakoršni zasadi, teščilnice (prešálnice), poljske koč, kozleci, senice, ulnjaki (bučelnjaki), plotovi in seči, ribniki, ribarnice in naredbe za umeteljno ribstvo, naprave za dovod in odvod vodé, jezovi, vodne stavbe in vodovodi, poljski vodnjaki, poljski kolovozniki in steze itd., ter tudi vsi še ne spravljani pridelki in setve, dalje seno, slama in pridelki v kopah ali v stogih, ostrnicah in kozlecéh, na polji puščeno kmetско orodje, vprezna in pašna živina, gnoj itd.

§. 2. Za poljsko okvarbo se kaznuje vsako pokvarilo (poškodovanje) poljščine (§. 1) ter vsi prestopki tistih prepovedij, katere so ali uže v tem zakonu, ali jih na podlogi tega zakona politično oblastvo (okrajno oblastvo, občinski odbor) posebe razglasi poljščini v obrambo, kolikor ta pokvarila ali prestopki teh prepovedij ne spadajo pod občni kazenski zakon ali pod posebne zakone in ukaze, razglasene v obrambo drugih vrst zemljedelstva, posebno v obrambo vodnih pravic ali v zvrševanje cestne policije.

§. 3. Posebno se izrekoma prepoveduje:

- brez pravice hoditi, ležati, jezdariti, voziti po vrtilih sploh, tudi po obdelanih ali uže za setev pripravljenih njivah, dalje po travnikih tedaj, kedar trava raste, naposled po vsacem zemljišči, ako ograje, prepovedne deske (table) ali druga vidna svarila kažejo, da je zaprto;
- brez pravice hoditi po potih, kateri so po županovem ukazu zaprti tedaj, kedar zori grozdje ali druga poljščina ali drevesno sadje, in ki jih prepovedne deske ali druga vidna svarila zaznamujejo, da so prepovedani;
- brez pravice odpravljati ograje, v njih zlovoljno odpirati in tujej lastnini v nevarnost odprte puščati lése (vrlíne), ter odpravljati prepovedne deske in svarila ali jih tako pokaziti, da jih poplej nihče ne more poznati;
- samovlastno začenjati steze ali kolovoznike na polji;
- samovlastno razoravati, razkopavati ali kako drugače kvariti obče poljske poti, steze ali mejne obronke njivam, prestavljati ali izkopavati mejnike ter tudi tujo zemljo prioravati;
- brez pravice odlamljati ali odrezovati debla, veje, mladike, cvetje ali sadje, smukati listovje (perje) z dreves ali koristnega grmovja ter tudi izdirati leséne kole;

- g) brez pravice z obdelanih njiv odrezavati, odtrgavati žitno klasje, stročje ali kakoršno koli rastlinje, potem kositi, žeti ali muliti travo ob potih ali po mejnih obróbnih na polji;
- h) brez pravice pobirati ali izkopavati kosti, krpe (cunje) ali gnojila po vrtilih ali njivah, po travnikih ali pašnikih, in brez pravice kopati prst, pesek, prod, kamenje, ter tudi listje grabiti in pobirati zrelo ali nezrelo sadje (otínke) na tujej zemlji;
- i) brez pravice odkladati ali metati kamenje, gramos (šuto), črepinje, nesnago ali plevél na tujo zemljo ali na poti;
- k) brez pravice rabiti tuje senice, kozlece, poljske kočje ali na polji ostavljeno orodje ter tudi to orodje skrivati, raznašati ali kaziti;
- l) zlovoljno prevračati ali raztresati tujo prst na kupih ali gnoj v gomilah, žito v kôpah, nástil v skladih, senó, slamo ali pridelke v kôpah, ostrnicah, stogih ali kozlecéh, ter tudi okvarjati na polji stoječe tuje priprave, v katerih se suši klaja ali pridelki;
- m) samovlastno požigati močvirje, ki ima sušek (šoto) v sebi. (Dal. prih.)

Znanstvene stvari.

Zapisnik

razgovora Ljubljanskih odbornikov Matice slov.

6. februarija 1875. leta.

Ker je bil čas prekratek, da bi se bila mogla sklicati odborova skupščina, je povabil 6. dne t. m. prvosednikov namestnik, gosp. Peter Kozler, Ljubljanske odbornike v dogovor, in zbrali so se gospodje: dr. Jan. Bleiweis, Marn, Pleteršnik, Fr. Sovan, dr. Strbenec, Šolar, Tomšič, Tušek, Vavrú, Vilhar, dr. Zupanec in Žakelj.

Gosp. podpredsednik odpre skupščino s sledečim po priliki govorom: Nemila osoda nam je v kratkem vzela zopet dva neprecenljiva moža, dr. E. H. Costo in dr. Leona Vončina. Dr. Costa je bil več let za Matico tako delaven, da ga bode težko težko pogrešala, kakor bode v marsikaterem drugem oziru nedomestljiv. Z zlatimi črkami ostane zaznamovano njegovo slavno ime v zgodovini mile naše domovine in vsega slovenskega naroda. Trudil, delal, govoril in trpel je mož na znanstvenem, političnem in narodnem polju. Kličimo toraj pokojnemu prijatelju v spomin: naj v miru počiva! (Odborniki iz sedežev vstavši pritrdijo.) Tudi dr. L. Vončina je stal v prvi vrsti rodoljubov; tudi zguba njegova nam je zelo britka. Naj blagi mož v miru počiva! (Odborniki isto tako vskliknejo.) — V prihodnjem „letopisu“ pa naj popiše „Matica“ delovanje obéh pokojnih mož. Kar se pa še posebej tiče ranjkega prvosednika dr. E. Coste, opomnim, da je baron Wurzbach, predsednik kmetijske družbe, v poslednji seji te družbe svetoval, naj se mu napravi dostojen nagrobni spominek ter da se povabi tudi „Matica“, da se temu pridruži. Obljubil sem mu, da, ker v tako kratkem času ni mogoče sklicati vsega odbora, povabim le Ljubljanske odbornike, da se posvetovajo o tem predlogu. Prosim toraj, to zadevo v razpravo vzeti.

Dr. Bleiweis se v odborovem imenu zahvaluje podpredsedniku, da je s tako gorko besedo se spomnil umrlih. Res — je rekel — žalostni so nam časi! Matica je še mlado društvo; a koliko mož je izgubila, ki so jej kot predsedniki ali podpredsedniki na čelu stali;

umrli so jej: dr. Toman, Kos, baron Anton Zojs, dr. Vončina in dr. Costa; poleg njih pa še tajnik prof. Lézar. Pač nobeno narodno društvo nima take britke zgodovine. Naj bi v prihodnje srečnejša bila! — Nasvetovani spominek za umrlega predsednika dr. Costo je tako važna stvar, da ni dvombe, da se bo „Matica“ v ta namen gotovo pridružila s svojimi močmi kmetijski družbi. Ali stvar se ne more mahoma skleniti, zato predlagam, naj se danes izvoli odsek, ki naj prevdarja, kako naj bi se stvar izvršila.

Danes itak sklepati ne moremo, ker niso vsi odborniki pričujoči. Ko odsek prevdara napravo spominka, naj poroča vsemu odboru Maticnemu v končni veljavni sklep; — v ta odsek naj se izbere pet odbornikov. — Ta predlog je bil po kratkem razgovarjanju soglasno sprejet, in v odsek so bili izvoljeni: dr. Bleiweis, P. Kozler, Marn, Vilhar, dr. Zupanec. Odsek se je koj konstituiral ter si za prvosednika izvolil gospoda Petra Kozlerja.

Ko se je konečno še določil 10. dan marca meseca za prihodnjo odborovo skupščino, je bilo seje konec.

Slovstvene stvari.

Nekoliko vrstic o slovenskem besednem redu.

Ponovljen, živo potreben opominj nekaterim pisateljem.

(Konec.)

Na jugoslovanskem, Slovincu edino priličnem stališči moramo res sprejeti gori navedeni 2 pravili in trdno držati se jih, a v vsem drugem ostati pri naravskem besednem redu, kakoršen je bil od nekdanj naveden, in kakoršnega slišimo tudi v narodu.

Na to stran smemo dati naslednja navodila:

a) V trdilnih prostih ali jednovitih stavkih in — kjer gre za zložene stavke, — v trdilnih glavnih stavkih vprašaj svoje uho ter postavlja pomožni glagol in druge izmed gori omenjenih besed najraje pred glagol, včasih pa tudi za njim, samo da se z njimi ne začne niti nadaljuje stavek. Torej: Prišel sem pod okence (ne: sem prišel), ali pa: Pod okence sem prišel (in zopet ne: pod okence prišel sem). V Londonu, Anglije glavnem mestu, živel je nekdanj (ne: je živel). Takrat sem ga spoznal (in ne: takrat spoznal sem ga).

b) V vseh stranskih stavkih (Nebensätze), ki se začnejo s: kar, kdor, kateri, ako, če, čim, da, dokler, kadar, kakor, kjer, ko, koder, doklej, ali s katerim koli drugim veznikom (— samo da so res stranski ali pritični stavki in ne glavni —), morajo te besedice stati precej za zaimkom ali veznikom in pred poglavitnim glagolom, ne za njim.

To je neprestopno pravilo, in kdor drugače piše, ne piše slovenski. Stavek: Bojim se, da čudil bi se mi ves svét (namesto: bojím se, da bi mi se čudil ves svét), napačen je tako, kakor nemški: ich leugne, dass bin ich gewesen dort.

In taka napačnost se mora pregnati iz slovenskih knjig, knjig, pravim — govoril itak ne bode nihče tako presiljeno!

Nove knjige.

* *Die Slovaken. Eine ethnografische Skizze von Franz v. Sasinek. Turec Sct. Martin.*

Narodopis vsacega slovanskega naroda nam je jako zanimiv, temveč pa naroda takega, čegar razmere so razmeram našega naroda zelo podobne. In tak je slovenski narod v Slovakiji na Ogerskem. Še posebno pa

cevi z dvema coloma votline dobre. Naredil sem že v petnajstih krajih take vodotoče: nekateri so že po deset let stari, pa vendar jih ni bilo treba popravljati, in voda ima vse boljši okus kakor pa v lesenih. V Ribnici je največi vodotoč še čez 2000 sežnjev dolg in vso zimo teče petkrat čez vodo in trikrat v breg.

Kdor bi želel kaj takega napraviti, naj mi pisмено naznani; zdaj v zimskem času grem jaz na svoje stroške sam pogledat. Roba je tako dobra, da vsakemu za deset let dober stojim, če pa vodotoč ostane deset let, je brez dvombe za sto let dober. Cena je po visokosti votline, cevi z votlino $1\frac{1}{2}$ cola se po 1 gold. seženj v zemljo položi.

Andrej Net,
posestnik na Kokrici pri Kranji (pošta Kranj).

Nove postave.

Postava o obrambi poljščine,

veljavna za Kranjsko deželo.

I. O poljščini in o poljskih okvarbah (škodah).

(Dalje.)

§. 4. Zunaj zaprtih ali drugače ograjenih prostorov ne sme nobeno živinče ostati prosto brez pazke.

Če so kraji taki, da je treba izimkov od tega ukaza, utegne te izimke občinski odbor dovoliti.

§. 5. Živina se zunaj zaprtih ali ograjenih prostorov sme pasti samo pod očmi pripravnega pastirja.

Na takih pašnikih, kateri so tako ozkega prostora ali tako ležé, da se je po pravici bati, da ne bi živina prestopila na tuja tla ali sploh utegnila okvariti tujo poljščino, naj se živina primerno z ozlicami (štriki) priveže h kakej trdno stoječej stvari, ali naj se vodi s povodcem (paša na povodci).

§. 6. Na zemljiščih, katera niso od vseh strani tako ograjena, da ne more živina iz njih stopiti, prepovedana je po noči vsaka paša, tudi na povodci.

Kodar so posebne razmere, ondod utegne občinski odbor izimke od te prepovedi dovoliti o posebnih pašnikih.

§. 7. Živina se na pašo in s paše sme samo po dnevi goniti.

Po tej postavi se dan od noči tako razloča, da se v dan šteje ves čas, kar ga je jedno uro pred solničnim vzhodom do jedne ure po zahodu.

§. 8. Če so potje na pašo taki, da se je po pravici bati, da ne bi na pašo gnana živina okvarila tuje poljščine, utegne občinski odbor prepovedati, da po tistih koséh potov, katere on zaznamena, živina ne ide na pašo drugače, nego li živinče k živinčetu privezano, ali na povodcih.

§. 9. Politično okrajno oblastvo sme po razmerah kacega kraja poljščini v obrambo prepovedati, da se po noči tuje živinske črede po cestah in potih mej ograjenimi njivami ali travniki ne smejo goniti drugače, nego li pod pazko posebnega izpremljajča, katerega postavi župan in ga živinski gonjajč plača po taki ceni, kakoršno je oblastvo potrdilo.

§. 10. Živina se goniti ali pasti na tujem zemljišči sme — razven če to dovoljujejo kake posebne pravice — samo tedaj, kedar dotični gospodar izrekoma privoli.

To posebno tudi velja o paši po tujih ledinah (prahah) in strniščih ter ob potih in po mejnih obrónkih med njivami.

§. 11. Pábirkovati po vrtilih, zasadih, vinogradih ali po njivah in travnikih je od solnčnega zahoda do vzhoda (§. 7) gladko prepovedano, a drugače je svobodno samo s privolitvijo dotičnega gospodarja.

§. 12. Posebnim kosovom občinskega okoliša, kateri imajo v sebi ali samo ali po večini take vinograde raznih gospodarjev, da se držé drug drugemu, utegne občinski odbor, dogovorni s temi gospodarji, po oznani, kakoršno je v tistem kraju navadno, razglasiti prepoved, da se v tem okoliši trgatav ne sme začeti pred tistim dnevom, ki ga je občinski odbor postavil. Izimek od tega naj župan posameznim vinogradnikom dovoli tedaj, ako izrekó, da sami povrnejo troške, kar bi jih utegnili biti od posebnih čuvajskih preskrbíl, potrebnih drugim vinogradom v obrambo za to, ker so oni po svojih vinogradih jeli poprej trgati.

(Dalje prihodnjič.)

Zdravniške stvari.

Domač pomoček za vnetico vratú.

Dirne me vselej globoko v srce, ko slišim, kako še zmirom unetica grla (Rachenbräune) razsaja pri vas v Ljubljani.

Ponudim tedaj „Novicam“ hišen pomoček, ki se gostokrat rabi na Ogerskem in Hrvaškem, pa tudi včasitukaj na Dolenskem; nedavno sta mi dva tukajšnja očeta pravila, da sta deca že blizo umrjajoča, katerima so zdravniki že vse upanje odrekli, ozdravila ž njim in sicer prav hitro v eni noči. Ta pomoček je navadna ilovica in vinski jesih. Mešata se skupaj, da izgledata kakor gost močnik, ki se dá na žrjavico greti, dene se potem v povitke (Umschläge) in ti se denejo spredej na vrat in sicer tako, da, ko se začne en povitek izhladevati, se precej drug na vrat dene. Zato treba zmiraj več povitkov pripravljenih imeti na žrjavici ali prav za prav na kakošni reni, na kateri navadno grejejo tak močnik. Pokladajo se pa povitki tako vroči na vrat, kakor jih more otrok prenesti; to se pa najbolje spozná iz tega, da mati ali kaka druga oseba povitek na svoj oko dene; kolikor more naše navadno oko vročine prenesti, toliko je more tudi otroški vrat. — Dolenci rabijo ta pomoček tudi močno pri prešičih bolnih za vnetico vratú (kušarjih) in neki s prav dobrim vspehom.

Dostavek vredništva. Nasvetovano v teh prijateljskih vrsticah zdravilo je po vsem enako onim gorkim okladkom, ki se narejajo iz lanéne moke ali lanénega semena, in so jako koristni pri tisti otroški vnetici vratú, ki ima svoj sedež v sapniku in kateremu tudi po naše golte (häutige Halsbräune) pravijo; al bistvo te vnetice in njenih nasledkov (limfatičnih eksudatov, kožicam podobnih, zato imé „häutige Bräune“) je vse drugo nego pri tej novi vnetici, ki ima svoj sedež bolj v grlu in katere bistvo obstaja v snetji vnetih delov in nagli spridbi krvi, iz katere izhaja ona grozna kužnost te bolezni, ki je ni pri navadni vnetici vratú. Če tedaj vendar nasvetovani pomoček „Novice“ razglasijo, nočejo s tem ga proglasiti za zdravilo zoper snetjavo vnetico grla, ki dandanes morí otroke pa tudi odrasene, da ne bi stariši zapeljani bili prave zdravniške pomoči ne iskati; razglasijo ga le za dobro zdravilo pri navadni vnetici vratú, kakor je tudi moka lanénega semena.

Zgodovinska drobtinica.

Od kod ima Kranjska dežela svoje imé?

Spisal Poženčan v letopisu slovenskega društva 1849. 1.

Krajnska dežela ima svoje imé od besede „kraj“; bila je nekdaž na kacih pet krajev razdeljena.

zamore pesek rabiti za steljo pri vsakaterih živalih. Gnoj iz take stelje je posebno dober za travnike. V vsakem hlevu, kjer se gnojnica v tla zgubljuje, je neogibno potrebno, da se na tla nasuje peska na debelo, zakaj brez tega se zgubi dosti gnojnine.

3. Kjer nimajo še gnojne jame, naj se vsaj pod gnojni kup s peskom debelo nastelje, da le-tá vendar nekoliko gnojnice prihrani, ki bi se sicer zgubila. Ne pozabite s peskom posuti tistih riž, koder hoče gnojnica z gnojišča čez pot odtekat. Enako vrzite vselej dobrega peska v tiste gnojne luže, katere se velikokrat delajo pri slabo napravljenih gnojnih kupih.

4. Vselej po izkidanji posuj gnojni celi kup s peščeno moko, zakaj le ta ubrani, da se dragi gnjilec ne izhlapi ter ne zgubi. Sploh je vedeti, da pesek, ako ga dosti obilno med gnoj mešaš, ubrani, da se gnoj prenašlo ne prekisa in preparjen ne ubije.

§. 14. Prstena stelja.

Ravno tako kakor pesek, se dá tudi prst porabiti za pripomoček pri selji. V ta namen je dobra prst z njiv; nahajajo se pa tudi zunaj mej stare lege peska, ilovice in prsti, kar je kaj dobro za enako steljo. Se vé, da brez premislika ne kaže precej vsake najdene prsti v ta namen rabiti kar na kupe; temuč treba je poprej po malem poskušati. S takim djanjem dosežeš tudi še drugi namen. Pomnožiš namreč zlagoma rodovitno prst, kar je za plitve njive vselej prav koristno. Kdor zná primerno prst izvoliti k oni, kjer gnoji, da se ugodno zmeša, lahko po taki poti njivo prav močno zboljša. Ilnate, šotne in tudi apuénate njive se dajo prav dobro popraviti in vravnati z dobro peščeno sipo, z ilovino, s cestnim blatom itd. Zmnoženje in ugodno mešanje prsti se po tej poti sponese veliko bolje, kakor pa s katero koli drugačno steljo. Kjer je zemlja mahovnata, tam nikar ne bodi varčen in skop s peskom in s prsteno steljo; tudi cestni trebež v to porabi. S takim gnojem se kislo rastlinje in mah kar hitro odpravi. Kakor pesek in prst, ravno tako se tudi zdrobljeni lapor, zidni razsip in šotni pepel dá za steljo rabiti. S poslednjim pa se zarad silnega prahu mora previdno delati; utegne se poprej nekoliko poškopiti. Marsikateri šotni pepel ima v sebi veliko koščevca (fosforne kisline) in je dobro na-nj ozir jemati. Ne bilo bi brez prida, gotovo ne, ako bi se najdena enaka prst, ilovina ali pesek dalo poprej kemiško preiskati, kaj da v sebi ima, predno se za steljo rabi. Gledati bi bilo zlasti, če ima fosfor (koščenec) in pepelnik (kali). Tudi le prav površno preiskanje bi utegnilo dosti koristno biti. Ločba (kemija) ima v tem oziru še dosti opraviti.

§. 15. Listje in stelja.

Listje, ki v jeseni z drevja pada, se večidel pogradi in za steljo rabi. Z nekaterih drevés, kakor z jesenov, pa se tudi posmuka in je dobra piča. Sploh pa ni listje dobra stelja, še manj dobra piča sploh. Predno listje zrumeni in odpade, dá veliko dobrih življev v deblo nazaj, in ravno s tem listje postane ubožniše, bodi si za steljo ali za pičo. Za travnike je listje le takrat dobra gnojina, ako je dobro vležano in če rado gnjije, da ga ni treba s travnikov zopet grabiti. Ako je bukovo listje slabo ugnojeno, ga lahko še veter s travnikov odnaša, in to je na vsaki način škodljivo za travnike, ker z listjem se zgubi tudi gnojivni živež, s katerim je bilo napojeno. Tako listje bi bilo dobro nekoliko zmočiti in pustiti ga, da se vleži, predno se za steljo rabi. Posebno, ako se imajo s takim gnojem travniki gnojiti, bi se moglo listje tako vležati, da se vse mane in razpada.

(Dal. prih.)

Nove postave.

Postava o obrambi poljščine,

veljavna za Kranjsko deželo.

(Dalje.)

III. O poljskih čuvajih (poljakih).

§. 17. Poljščini v obrambo, da je ne zadenejo okvarbe, naj se poljski čuvaji (poljaki) postavijo, ako jih je treba, ter naj se vzemó v prisego na poljsko čuvajstvo.

Ob takih slučajih naj občina primerno število skupnih, v prisego vzetih čuvajev postavi tistim zemljiščem, katera leže v nje okoliši ter spadajo k poljščini, in katerim posamezni gospodarji niso posebnih čuvajev postavili po §. 18.

Troški s poljskimi čuvaji, katere postavi občina, naj po zmislju občinskega redú razmerno zadenó gospodarje tistih zemljišč, ki so čuvajem v pazko izročena.

S privolitvijo političnega okrajnega oblastva utegneta dve ali tudi več občin tistim zemljiščem, katerim je v njih okoliši treba pazke, postaviti skupnega poljskega čuvaja, če kaže, da bode s tem poljščina imela dovolj obrambe.

§. 18. Posamezni gospodarji ali njih več, ki imajo vsi skupaj vsaj petdeset hektarov ($86\frac{9}{10}$ d. avst. oralij) k poljščini spadajočih zemljišč, utegnajo jim postaviti posebne, v prisego vzete poljake, naj si ta zemljišča leže v istej občini ali ne, samo če tisti kraj nima kakih zaprek, katere bi upirale, ta zemljišča združiti pod jedno čuvajstvo.

Ako bi se hoteli posebni, v prisego vzeti poljski čuvaji postaviti tacemu zemljiškemu prostoru, kateri nima zgoraj povedane mere, treba je poprej posebne privolitve od politične okrajne gosposke, in ta privolitev se sme samo tedaj odreči, kedar bi tehtni vzroki branili take čuvaje postavljati.

§. 19. Postavljenega poljskega čuvaja naj politično okrajno oblastvo odobri in v prisego vzame. Potem je on javen stražnik po zmislju postave od 16. junija 1872 (drž. zak. št. 84).

Tako odobriti in v prisego vzeti je poljaka móči samo tedaj, kedar zahteva tist, ki ga je postavil.

Prizeza se tako, kakor govori zadej priložena, spisana prisega.

§. 20. Politično okrajno oblastvo more odreči, da se poljak ne odobri in v prisego ne vzame, če telesno ni sposoben ali če zaupa ni vreden.

§. 21. V poljsko čuvajstvo se smejo odobravati in v prisego jemati samo taki ljudje, kateri so dovršili dvajseto leto ter znajo postave in ukaze, kar se jih tiče njihove službe.

Tudi taki, kateri so za gozdno in lovsko čuvajstvo vzeti v prisego, utegnajo se ob enem postaviti za poljsko čuvajstvo ter za-nje v prisego vzeti.

§. 22. Vsacemu za poljsko čuvajstvo v prisego vzetemu človeku je treba, da politično okrajno oblastvo v poverilo dá pismeno potrdbo, da je za službo res odobren in v prisego vzet (§. 19); v to potrdbo se vrhu tega dene imé tistega, kdor je čuvaja postavil, in tudi okoliš, kateri je čuvaju v pazko odkazan.

Ako bi se v čuvajskem okolišči kaj izpremenilo, dolžen je naročnik to nemudoma oznaniti političnemu okrajnemu oblastvu, da se popravi omenjena pismena potrdba.

Če v prisego vzeti poljak v službo poljskega čuvajstva stopi h kacemu družemu naročniku, naj poljak pismeno potrdbo izroči političnemu okrajnemu oblastvu

svojega novega stališča, in to oblastvo njemu, poziváje se na prisego, katero je storil že ob nastopu poprejšnje službe, dá novo potrdbo, ustrezajočo izpremenjenim razmeram.

Obrazec te potrdbe naj ustanovi politična deželna oblast.

§. 23. Če pri poljaku, ki je že v prisego vzet, nastopi kaj tacega, kar bi mu po §. 20 bilo prisego branilo, tedaj naj, ako čuvaj ni izgubil službe vsled sodniške razsodbe po kazenskem zakonu, politično okrajno oblastvo prisodi, da se mu utegne odobrilo v službi razreči (§. 19) in odvzeti potrdba, omenjena v §. 22.

§. 24. V službi odobrenega in v prisego vzetega čuvaja veže dolžnost, kedar opravlja svoje delo, nositi službeno znamenje, ki ga naj politično okrajno oblastvo določi ter primerno razglasi.

On ima tudi pravico, v službi nositi kratko sabljo, katere vendar ne sme rabiti, razen kedar je v taki sili, da je upravičen, samega sebe braniti.

(Dalje prihodnjič.)

Zgodovinske stvari.

Odkodi ima Kranjska dežela svoje ime?

„Novice“ so unidan priobčile pod tem naslovom Poženčanova kratko zgodovinsko drobtinico, katera po mojih mislih ni temeljita. Poženčan namreč izpeljuje besedo „Krajsko“ od „kraj“, in misli, da je dežela dobila svoje ime od tod, ker je bila v pet „krajev“ razdeljena.

Da bi se dežela za to imenovala „Krajna“, ker je v več „krajev“ razdeljena, to se mi ne zdi dosti verjetno, in ne logično sklepano; kajti le temu, kar je združeno v eno celoto, dajemo eno splošno ime, ne pa temu, kar je razdeljeno v razna dela, ki med sabo nimajo nobene zveze. Če je bila Kranjska dežela raztrgana na pet kosov, potem je naravno, da se je vsak kos s posebnim imenom imenoval, kar se je tudi zgodilo, kar Poženčan sam priznava, ker imena posameznih delov našteva (Karnia, Japidija, Liburnija, Panonija in Norika). Poženčan si sam sebi nasprotuje, ker pravi, da je „Karnia“ po naše „Krajna“ (kar pa ni res); ker po tem takem se je le ta del „Krajna“ imenoval, ki je obsegal „Karnijo“; ne vem, kako pride do tega, da potem ob enem pravi, da se je vsa dežela imenovala „Krajna“, ko je ravno prej rekel, da je „Krajna“ toliko ko „Karnija“, o kateri pravi, da je obsegala le Furlanijo in Goriško.

Iz tega je razvidno, da stoji Poženčanova trditev na slabih nogah. Nasprotno je več ko verjetno, da Kranjska dežela tačas, ko je bila razdeljena na toliko kosov, ni imela skupnega imena.

Veliko lažje se izpeljuje beseda „Krajna“ iz „krajina“, to je, mejna dežela, kakor imenujemo tudi granico — vojaško „krajino“ (Militärgrenze), in brez dvombe je dobila dežela to ime ob času, ko je bila združena v eno deželo. Ko so Nemci podjarmili naše kraje, naredili so iz njih iz začetka eno samo deželo, in jo imenovali „windische Mark“. Ta „windische Mark“ je obsegala Koroško, Kranjsko, Goriško, južno Štajersko in precejšen kos Hrvaškega.

Ko so prišli naši očaki v sedanje kraje, niso imeli posebnega imena, se mi zdi, vedeli so le, da so Slavjani, in to so izrekli „Sloveni, Slovenci“, „Slovenci“ ni naše specifično ime, ampak pomeni le „Slovani“. Dokaz temu je to, da se tudi Slovaki imenujejo „Slovenec“, in iz tega moramo sklepati, da so nekateri Slovani (med njimi sedanji Slovenci in Slovaki) izrekli

besedo „Slovan“ kakor „Slovenec“, in to že tačas, ko še niso bili tako ostro v plemena razločeni. Mi ne moremo trditi, da so Slovaki nam v najbližjem rodu, in da so se od našega plemena le odtrgali, zato, ker se imenujejo „Slovenec“; nasprotno so Čehom veliko bližje, ko nam, toraj ne morejo imeti svojega imena od nas, in mi ne od njih, ampak „Slovenec“ je prvotno ime, ki se je, kar je tudi Vodnik v svojih „Novicah“ trdil, rodilo še tačas, ko so bili Slovani še združeni, in ko so se začeli v nasprotji s tujimi narodi „Slovane, Slavjane, Slovence“ imenovati, to je, govoreče.

Ko se je toraj tisti del Slovencev, to je Slovanov, iz katerega mi izvira, v naših krajih naselil, ni imel za se še posebnega imena. Pač pa je imela ime dežela, v kateri se je naselil, imenovali so jo namreč že predniki Slovencev, najbrž že Kelti (prvotni prebivalci) in po njih Rimljani — „Carnia, Carniola, Carintia.“ Korenika „car, kar“ pomeni goro, skalo, carnia, carintia, carniolia“ so toraj tri oblike za gorato deželo, in to ime je prvotno za dežele, ki so naša domovina, in sicer so Slovenci to ime že našli, ko so v naše kraje prišli, kakor se mi zelo verjetno zdi; zatoraj se nikakor ne morem skladati s Poženčanom, ki misli, da so Latincevalci pokvarili izraz „Krajna“ v „Carniola“; nasprotno mislim, da je ime „Krajna“ veliko mlajša od „Carnia, Carniola, Carintia“. Jaz mislim tako: Ko so Slovani prišli v te kraje, začeli so se imenovati po deželi, in ker je bila dežela Carnia ali Carintia, Carniola, začeli so se imenovati „Koroše, Korošce“; najstarejši Ruski zgodovinar nas imenuje „Horužane“, to je, Koružane, Korošce.

Beseda „Gorotan“ ni nič drugega, ko prestava besede „Carintia, Carnia, Carniola“, to je, gorata dežela.

Verjetno se mi toraj zdi, da so se mnogi Slovenci iz začetka imenovali Korošce, Korošane, kakor se imenuje še zdaj en del našega plemena. A svoj jezik so vedno imenovali „slovensk“, posebno tisti, ki so stanovali ob nemški meji.

Ko so pozneje Nemci našo domovino podjarmili, naredili so iz začetka iz nje eno celoto, ter nazivali jo „windische Mark“. „Mark“ pomeni pa „krajino“. Verjetno je, da so Slovenci v tem času začeli imenovati se „Krajince“, to je, „Märker“ in svojo domovino „Krajino“, to je „Mark“. „Krajina“, „Krajinci“ (Krajna, Krajnci) je bilo zdaj novo ime za Slovence (windische Mark je obsegala vso sedanjo Slovenijo in še več) in se jelo počasi vdomačiti. Ko se je pozneje o „windische Mark“ ali „krajina“ (Krajna) razdelila, bilo je to ime že tako vdomačeno, da so dali južnemu delu ime „Krain“. Severni del pa je dobil svoje prvotno ime nazaj „Carintia“, „Kärnten“, „Koroško“; ta del Slovencev je zdaj zopet popustil ima „Krajince, Krajnce“ in se imenoval zopet „Korošca“, to tem bolj, da se je razločil od „Krajince“ (Krajnce), kajti zdaj nista bila več v eni deželi.

Sedajna južna Štajerska nikdar ni spadala v Carniolio ali Carintio; tamošnji Slovani so se najbrže vedno le „Slovenec“ imenovali; ko so bili združeni v „windische Mark“, so se najbrže tudi klicali „Krajince“ (Krajnce); a ker ta zveza ni dolgo trpela, so tudi na ime pozabili, ki je slednjič le sedajnim Krajncem ostalo, ker tukaj je ostalo to oficijalno ime dežele. Južni Štajerci so se toraj imenovali Slovence, in pozneje so se privadili imena „Štajerci“, da so se razločevali od Krajncev, Korošcev in Hrvatov, ki so bili tudi „Slovenci“, torej se s tem nazivkom niso mogli od njih razločevati.

(Konec prihodnjič.)

jaz, in našel bode potrjeno, kar sem rekel. (Op. Pisatelj govori boje o Tirolskem, ker je bila izvirna nemška knjižica natisnjena v Innsbrucku.) Ni tedaj snaga zastavljena na večjo ali manjšo množino stelje, ki se porabi; vzrok je vse kje drugej, namreč v tem, kako je hlev narejen, kar bomo kmalu videli. Tukaj pa že smem postaviti besede: Za največjo snago goved je potreben le najmanjši del tiste stelje, katero v resnici porabimo. Eden vzrokov, ki se stavijo za silno množino stelje, tedaj čisto odpade.

§. 18. Hlev z jaslami.

Najslabši hlevi za snago živine so hlevi z jaslami (namesto s koritom, pri katerem je živina priklenjena). V taci hlevih ima krava svoj obrantani prostor, ki je še navadno tesen, ter ni priklenjena (na ketinah) in more prosto hoditi in se obračati. Prosto gibanje je v taci hlevih še največja dobrota, ki jo ima živinče. Taki hlevi so dragi, nepripravi za izkidovanje gnoja, potrebujejo silo stelje; in vendar krava še nosi velike plahte blata na sebi, in pogosto mora k manjšemu saj na pol na mokrem stati ali ležati. Res je, da živinče v takem hlevu steljo z blatom dobro zmeša in pretepta, kar je prav dobro za gnoj; vendar ta dobrota je predrago odkupljena z nesnago, s katero je živinče obdano. Ako se k temu še z gnojem napačno dela, se zgubi še tudi ta dobrota. Če tla tacega hleva vode ne držé, odteče toliko gnojnice, da se ne dá preceniti. Ako je ta podlaga rahla zemlja brez narejenega tlaka, je ta zguba neogibliva.

§. 19. Hlevi s koriti.

Taki hlevi so že močno razširjeni. Pisavec Trientl jih imenuje jamnate hleve (Grubenställe), zakaj staja za goveda, ki so po vrsti priklenjena, je navadno nekoliko nižja. Tako mora biti, da ne more gnojnice odtekati; se vé, da bi moral pa tudi tlak vodo držati. Za take hleve je treba prav veliko stelje in vendar se skoraj ne dá obvarovati, da bi ne bila živina prav hudo oblatena in umazana. Ko se pa gnoj pod živino zlagoma zvišuje, se zlasti pri kleščevni stelji navadno zgubi veliko gnojnice, in pa še močne in goste, ki skozi vrata odteka. Kam odteka? To vsak lahko vidi. Opomniti moram tukaj, da močnatost (vlažnost) stelje nima več tolike vrednosti, kedar je pod živino ali pod težo velikega gnojnega kupa. Taka teža stori, da spod gnojnega kupa mora še zmiraj veliko gnojnice odtekati, ako se tudi toliko stelje porabi, kolikor bi je bilo sicer dosti, da se mokrotnost pridrží. Iz tega pa nasledva, da za vsak večji hlev je čisto in neogibno potrebna jama za gnojnico. Pa tudi to je iz tega razvidno, da gnojni kup naj se ne nakiduje vse previsoko; to pa nekaj zato, da se s svojo lastno težo preveč ne tlači, nekaj pa zato, da se s polivanjem z gnojnico ložej vse skozi vlažen ohrani. Zadosti je, če je 4 čevlje visok.

(Dalje prihodnjič.)

Nove postave.

Postava o obrambi poljščine,

veljavna za Kranjsko deželo.

III. O poljskih čuvajih (poljakih).

(Dalje.)

§. 25. Kar se tiče uradne stopinje v prisego vzetega čuvaja, in posebno kar se tiče verjetnosti njegovega pričevanja ter tudi njegovih pravic, prijemanj in loviti take ljudi, kateri so se zasledili v kaznilnem dejanji, namerjenem proti obrambi poljščine, ali kateri so

tacega dejanja zelo sumni, potem kar se tiče odjemanja takih stvari, ki so pridobljene v kaznilnem dejanji, ali ki so bile v to dejanje odmenjene, naposled kar se tiče njegove dolžnosti, vse te stvari in tudi prijete ljudi izročati nadstojnemu oblastvu, — veljajo določila v postavi od 16. junija 1872 (drž. zak. št. 84).

§. 26. Kedar živina okvari zemljišče, naj poljak brez okvarjenja zasobno zarubi za-nj toliko živinčet, kolikor je dovolj, da se kvara povrne (§. 1321 v obč. drž. zak.), če tega uže ni sam okvarjenec storil.

Poljski čuvaj, katerega je občina postavila, naj te rubéžni tedaj ne stori, kedar je kvaro naredila taka živina, ki je od občinske črede, katero pase pastir, ki ga je postavila občina.

§. 27. Poljaka veže dolžnost, da vsako poljsko okvarbo, katero zapazi, naj si je znano ali ne, kdo je to storil, nemudoma oznani svojemu naročniku, in sicer občinski poljak županu, a po §. 18 postavljeni poljak svojemu gospodarju ter ob enem tudi županu.

§. 28. Poljak naj takoj izroči županu stvari in orodje, kar je zaradi poljske okvarbe odvzel po §. 5. in 6. v postavi od 16. junija 1872 (drž. zak. št. 84).

Kedar živino zarubi čuvaj, ki ga je postavila občina, dolžen jo je nemudoma izročiti županu.

§. 29. Politično okrajno oblastvo treba da o vseh v prisego vzetih poljskih čuvajih, kar jih je v njenem okraji, drži zapis, kateri naj vedno bode v razvidnosti.

Občinski glavarji (župani) oziroma zemljiški gospodarji (§. 18) so dolžni, vsako izpremembro priseznih čuvajev, katere so postavili, najpozneje v 14 dnevih oznani političnemu okrajnemu oblastvu, drugače jih zadene dva do deset goldinarjev globe za redno kaznen.

IV. Kako je postopati in katera oblastva naj postopajo.

§. 30. Postopati o poljskih okvarbah, oziroma preiskovati jih in kaznjevati, pristojí županu tiste občine, ki se je v njenem okoliši postava prelomila.

To kazensko pravico po ukazu občinskega redú izvršuje v izročenem področji župan z dvema prisednikoma (občinskima svétnikoma) vred.

A kedar so postavljeni te občine obdolženi, da so poljsko okvarbo načinili kaki drugi občini, ali kedar se sploh stvar suče okolo take poljske okvarbe, v katero se kaže, da je zapleteno občinsko, po gori omenjenem pravilu nadstojno glavarstvo, tedaj kazensko postopanje prve stopinje pristojí političnemu okrajnemu glavarstvu.

§. 31. Kazensko postopanje se prične samo tedaj, kedar zahteva tist, kogar je zadela poljska okvarba, ali komur je pretila nevarnost, ali kedar v prisego vzeti čuvaj naravnost ovádi poljsko okvarbo.

§. 32. Župana veže dolžnost, da vse, kar izvé storjenega proti varnosti poljščine, takoj oznani okvarjencem, ter da posebno tiste pregreške, ki spadajo pod občni kazenski zakon, nemudoma ovádi kazenskemu oblastvu, naj bi o njih dalje postopalo.

§. 33. Župan treba, da stvari od poljske okvarbe pridobljene, katere je njemu poljski čuvaj izročil po §. 28, oddá okvarjenemu gospodarju, ako mu je znan.

A če okvarjenec ni znan, tedaj naj župan stori vse, česar je treba, da ga izvé, ter omenjene stvari naj za zdaj shrani, ali, ako so take, da bi se izpridile, naj jih neznanemu okvarjencu v korist prodá na dražbo ali kako drugače k pridru pripravi.

Ako tudi se je za okvarjenca ovédalo, a on se vendar za te stvari ali za njih vrednost ne oglási v letu dni od tistega časa, ko se je bila poljska okvarba zgodila, tedaj naj vsi novci (denarji), kar se jih je na dražbi skupilo za te stvari, ako jih ni nad pet goldinarjev, gredó v ubožni zaklad tistega kraja, — vendar naj občini ostane poročstvo za pravice, katere bi gospo-

dar do teh stvari morebiti imel še med dobo zastaréllosti; ako se li skupi nad pet goldinarjev, naj se novci vsi izročé političnemu okrajnemu oblastvu, da jih potem kam dalje obrne. (Kon. prih.)

Za poduk in kratek čas.

O modi.*)

Česki Fr. V. Jeřábek; iz „Lipe Hrvatske“ predstavil K.

Nikakor ni negalantno proti gospém, ako govorí moški o modi, in posebno človek, ki morda vé o najnovejši modi toliko, kakor o denarnem stanu Kitajskega cesarstva.

Moda je, djal bi, posebni študijum za gospé, in vsaka trudi se, kakor bi jej bilo že prirojeno, preiskavati teoretično in praktično najglobokeje skrivnosti modine; kjer pa jo zapustí lastna skušnja, tu pomagajo neštevilni bazari in modni časniki. Take knjige so nam moškim zapečatené, navadno s sedmerim pečatom. Kedar moški piše o modi, je to res narobe svet, in moški govoreč o teh ženskih skrivnostih, enak je gospej, ki bi govorila o vojskini umetnosti, o ogradi trdnjav in o najnovejšem strelnem orodju. Ne bojte se, gospé in gospodične: ne bom preiskaval praktične strani toaletne priprave, že zato ne, ker nisem pri volji stopiti v vrsto ženskih krojačev; moje stališče je vse drugo. Pregledati hočem modo le — kolikor mi kratki čas pripušča — iz njene kulturo-zgodovinske strani, kolikor se namreč dotika splošne zgodovine ljudske omike.

Najpoprej moram povedati, da mi ni nič kaj po godu najnovejši materialistični nauk, ki človeka pripravi v bližnje sorodstvo z živinstvom. — Premalo sem prirodoslovec, da bi mogel presoditi, kako je človeška okostnica dedni grb, ki jasno dokazuje, da smo po krvi bratje z opico in krokodilom; to pa vem, da je med človekom in najbolj dovršeno živaljo nepresegljiv razloček. Ni se mi treba v dokaz tega sklicevati na ono silno razliko, da je človek kralj vseh stvari z govorom, razumom, domišljijo itd.; opomnim samo eno precej znatno razliko — obleko namreč.

Najstarejša nam znana knjiga Mojzesova „Genesis“ izpeljuje obleko od sramožljivosti in to popolnoma po pravici, kajti nježnega čuta sramožljivosti ne najdemo pri nobeni živali. Najdemo pa tudi pri najmanj olikanih divjacihs vsaj nekatere dele obleke, da, tudi nekakov okus med tem, ko nima tudi najbolj dovršena opica nikake potrebe obleči se. Da, celó v dôbi največje izobraženosti, kedar je doseglo blagostanje, estetična lepota in bogastvo, najviši vrhunec, ostaja pri nježnem spólu še mnogo kinča, kateri spominja omikani narod na dobo njegovega divjastva.

Čemu so nam dijamantni prstani in zlati uhani? Kako brezumna misel, stisniti si brez namena prst z enim ali več kovanimi krogi; in kaj še le hočem reči o neusmiljenosti mater, ki predirajo nježnim hčerkam ušesa, da va-nje vtikajo košček lesketajočega se zlata? In vendar to ni moda samo divjih Indijanov, ampak tudi mogočnih Rimljanov, elegantnih Francozov in Angležev i. dr. Kako neznatni razloček je med obročkom, katerega nosi na vratu Indijanka, in med zlato verižico, katero si je ovila okrog vratú dvorna gospá, in vendar kakošno brezno ljudske omike se nahaja med onim obročkom in to verižico; koliko napredka in iznajdeb je bilo potreba v zlatarski umetnosti, koliko tisoč sužnjih je moralo poginiti v dijamantnih dolinah Braziljanskih, predno je bil pridobljen ta neznaten napredek.

Iz tega je razvidno, da je dosti zanimivo, v natančno spoznanje ljudstva soznati se z zgodovino nošinj; in gotovo se ne najde v najnovejši dobi knjiga z naslovom „zgodovina omike“, ki ne bi imela pri vsaki dobi pristavljen opis stanovite mode tadanje. Iz živalstva in rastlinstva sta dva predmeta največje važnosti v tej reči: oni mali metulj, ki prede svilo, zvani sviloprejka, in mala rastlinica, iz katere se prideluje pavola. Ta na prvi pogled neznatna dvojica je tolike važnosti, da se ne dá ločiti od modine zgodovine. Tej dvojici zahvalujete dve pomorski državi svoje bogastvo in po tem svojo omiko. Srednjevečna Venecija in ž njo vsa zgornja Laška šteje po večem svojo zgodovino od onega časa, ko so prinesli sviloprejko iz Carigrada na Laško. In barbarsko Anglo-saksonsko pleme dvigne se na vrhunec omike — s svojo pavolo.

Pa idimo še dalje. Ne rečemo preveč, ako trdimo, da je zgodovina umetnosti in omike ondi napredovala, kjer je poletaval svilo predoči metulj.

Iz Kine prinešen je bil za časov mogočnega Justinijana v Carigrad, in ta čas zavzelo je to mesto prvo stopinjo v zgodovini omike; po zmagi Benečanov prišel na Laško, Francosko in Španjsko; in če je Francoska več stoletij zapovedovala v politiki in modi skoro za ves svet, in če se bo, kar je skoro gotovo, po svojem padcu dvignila v novem blišču, mnogo bo pomagala k temu Lionska svila in izvrstni okus francoskega naroda.

Pa kar je bilo poprej s svilo, zgodilo se bo kmalo s pavolo. Gospodarstvo na morji preide od Angležev na severno-amerikansko ljudovlado, a Slovani postali bodo svetni narod, kedar prežene Rus Angleža iz krajev vzhodne Indije, kjer se prideluje pavola.

Po tem lahko je že najti postave, po katerih se ravna razširjanje in menjanje mode. — Da imajo ljudstva stalno nošo, temu vzrok ste dve lastnosti ljudskega duha: lepi okus ali lepota in posnemovanje. Prvo stvari modo, drugo jo razširja. Pa kar je lepo in okusno, je mnogokrat zeló slučajno, in utemeljeno le v kadem osebnem mnenji.

Znano je, da si včasih izvoli odlična oseba, bodi si imenitna in bogata, bodi si na visoki častni stopinji, smešen in čuden kraj, kraj, nasprotujoč naravi in lepoti, in glej! opične lastnosti, da govorimo z Darwinom, podložni njeni poprimejo se neumnosti, in kraj postane moda. Zato se posmehuje v Šilerjevem Valenštajnu vojak tovaršu: „und wie er sich räuspert, und wie er spuckt, das habt ihr ihm genau abgeguckt.“ Francoska cesarica Evgenija, ki je poleg nekdanje Katarine Medicejske in markeze Pompadour, narekovala svetu modo, šla je enkrat na sprehod s trstovo palčico, in glej! drugi dan nosile so vse Parižke, tretji vse Francoske gospé enake paličice.

Anekdota pripoveduje o nekem zvitem klobučarji, kateri je bil skoro popolnoma ubožal, to smešnico. Vzame namreč svoj zadnji, nedodelani in toraj popolnoma nemodni klobuk, in gre ž njim h kralju Ljudevitu Filipu, ter ga mu pokloni. Vladar se začudi in popraša, kaj hoče s tem nenavadnim darom? „Veličanstvo! če hočete mene in mojo družino beraške palice rešiti“, odvrne klobučar, „pojte samo enkrat s tem klobukom skozi „Champs Elisees“. Kralj mu obljubi in tudi spolni obljubo, in glej! drugi dan so zeló popraševali za klobuke te nenavadne oblike, in za iznajditelja, in klobučar postal je bogatin.

Ta povestica, morda izmišljena, ima vendar resnično jedro, in nas podučuje, kako nastaja ono, kar zovemo modo. Ljudje in celi narodi, ki premagajo

*) Berilo iz poslednje besede čitalnice Ljubljanske.

Take in enake misli so mi po glavi rojile, ko sem se na to pripravljaj, da bi se Dzierzonove sisteme poprijel.

Da je Dzierzonova sistema zares dobra in vse hvale vredna, to sem koj dobro spoznal, da je pa njegov panj, kakor je v tej knjižici popisano, tudi strašno nepripraven, in da se taci panjev naši čebelarji poprijeti ne morejo, in tudi poprijeti ne bodo, to sem pa tudi ravno tako dobro spoznal in sprevidel. Kaj je tedaj storiti, kaj je početi? Premišlujem to reč na vse strani. Nazadnje mi vendar na misel pride, da bistvo Dzierzonove sisteme ne obstoji v tem, kakošen je panj ali posoda, v kateri čebele prebivajo, ampak le v premakljivih satovnih diljicah ali letvicah, zakaj ravno te premakljive letvice ali lašte čebelarja v taki stan postavijo, da ima čebele skoraj popolnoma v svojih rokah, in da ž njimi tako rekoč počenja kar hoče.

Če je pa taka, pravim sam pri sebi, kaj velja, da se dá Dzierzonova sistema tudi na naš navadni, nam že sicer tako priljubljeni Kranjski panj obrniti, in mora ravno tako dobro storiti!

Ta misel mi je še toliko bolj v glavo silila, ko začnem prevdarjati, da bi se s tem, ko bi se dala Dzierzonova sistema na naš Kranjski panj obrniti, tudi našim čebelarjem, in tako tudi celi naši dragi domovini veliko premoženja privabilo. Zakaj če se izvirnega Dzierzonovega panja poprimemo, moramo vse svoje stare Kranjske panjove pokončati in sožgati, ker se v izvirne Dzierzonove panjove predelati ne dajo; ako pa svoje stare Kranjske panjove dzierzonziramo, to je, tako preuredimo, da bodo imeli premakljive satnike, potem nam jih ni treba pokončavati, in tako se lahko velike škode obvarujemo. Računimo le prav povrhoma! Mislimo si, da ima Kranjska dežela kacic 50.000 navadnih Kranjskih panjev, ali so čebele v njih ali so prazni, zato nam tukaj ne gré. — Dilje so zdaj drage, delavci pa tudi. Smemo pa tudi navadni Kranjski panj saj na 50 soldov računati. Ako ima tedaj naša dežela 50.000 navadnih Kranjskih panjev, bi s tem, ko bi vse te panjove naši čebelarji morali pokončati, 25.000 gold. škode trpela. Da pa 25.000 gold. ni ravno malenkost, to pač vsak lahko spozná, še posebno, če pomisli, da imamo na Kranjskem gotovo še veliko več, kakor 50.000 navadnih Kranjskih panjev.

Vse tukaj rečeno me je tedaj le na to napeljevalo, da bi poskusil Dzierzonovo sistemo na Kranjski panj obrniti. — Dam si toraj nekatere navadne Kranjske panjove po Dzierzonovi sistemi preurediti, in kmalu sem se prepričal, da se nisem zmotil, zakaj čebele so mi tako lepo na premakljive diljice satove delale, da me je zares prav veselilo. (Dal. prih.)

Nove postave.

Postava o obrambi poljščine,

veljavna za Kranjsko deželo.

IV. Kako je postopati in katera oblastva naj postopajo. (Dalje.)

§. 34. Če se je županu zarubljena živina izročila po §. 28., naj to mahoma zglosi njenemu gospodarju, ako je znan, in tudi okvarjencu, katerega treba, da še posebno pozove, naj svojo pravico do povračila storjene kvare dokaže najpozneje v osmih dneh po rubežni, ker drugače bi zarubljeno živino bilo nazaj dati gospodarju, ako bi se za njo oglasil.

Če je okvarjenec v tem določenem roku dokazal svojo pravico, naj župan poskuša, da se okvarjenec in

gospodar zarubljene živine z lepa dogovorita, koliko gre okvarjencu povračila. Ako se ne moreta pogoditi z lepa in je že okvarjenec tudi tožbo pred sodnika pognal po §. 1321 v obč. drž. zak., tedaj župan, da povračilo storjene kvare dobode trdnost, sam izreče, koliko je gospodar dolžan plačati, in kedar ta plača, treba mu je zarubljeno živino vrniti še predno je postopanje o poljski okvarbi pravokrépno dognano. (§. 1322 v obč. drž. zak.)

§. 35. Določila §. 34 ter ondukaj v red spravljene županove dolžnosti veljajo tudi tedaj, kedar za kacega okvarjenega gospodarja zarubi njegov prisezni poljak.

§. 36. Župan treba, da pri poljskih okvarbah o vsacem posamesnem slučaju, kateri pride v preiskovanje po §. 31., brez odloga dožene, ali se je zgodil res ter kako se je zgodil, in da tudi izvrši zapis o dokazilih, ter ako se okvarjenec in obdolženec ne pogodita za povračilo storjene kvare, da cenitev napravi in po njej izreče, koliko povračila bodi s tistimi stvarmi vred, ki so se od poljske okvarbe pridobljene po §. 33 izročile okvarjencu.

§. 37. V cenitev poljske okvarbe je najpoprej poklicati v prisego vzete poljske čuvaje.

Ako poljski čuvaj méni, da je nad pet goldinarjev kvare, naj jo župan takoj dá ceniti priseznemu cenitelju.

Tudi sicer, kedar se koli zgodi kaka poljska okvarba, sme okvarjenec in obdolženec od župana zahtevati, da kvaro dá ceniti priseznemu cenitelju.

§. 38. Če kvare niso po §. 37. cenili prisezni čuvaji, naj župan v to delo pokliče tiste cenitelje, katere je sodilnica postavila in v prisego vzela. Kedar takih ceniteljev ni, tedaj je politično okrajno oblastvo dolžno, da na prošnjo občine postavi posebne cenitelje poljskim okvarbam, ter da jih ali to oblastvo ali njegov namestnik vzame v prisego.

§. 39. V kazenski razsodbi naj se za storjeno kvaro izreče tudi pravica do njenega povračila, ki okvarjencu pristojí po kaki pogodbi s poljskim okvarnikom ali po cenitvi, ako tega povračila ni nad petnajst goldinarjev ter ga obsojenec ne izpodbija za to, ker se mu zdi preveliko.

Kedar se izpodbija pravičnost kake cenitve, ki je bila nad 15 gold. postavljena, tedaj je v kazenski razsodbi izreči samo do 15 gold. povračila, in okvarjenca je treba za tisto, kar več zahteva, napotiti na civilno pravdo.

Ob enem je treba tudi o osobi tistega, ki je povračilo dolžen, razsoditi po §§. 15 in 16, ter ako so od poljske okvarbe užitka imeli še kaki drugi ljudje, kateri niso krivice deležni, kakor se to godí, kedar se kaj popase, tedaj je izreči, če naj tudi ti ljudje ukvarjencu kaj povračila dadé znotraj tistih mej, katere so za povračilno vsoto (znesek) narejene v prvem odstavku.

§. 40. V kazenski razsodbi naj se krivcu tudi naloži povračilo tistih troškov, kar se jih je nabralo, ker je bilo treba rubiti ali tudi rediti zarubljeno živino in ker se je morebiti kvara ceniti dala priseznim ceniteljem.

§. 41. O tistem okvarnikovem orodji, katero mu je bilo pri poljski okvarbi odvzeto, ker se je rabilo v kaznilnem dejanji, naj se v razsodbi izreče, da je propadlo na korist ubožnega zaklada, ako je namreč okvarjenec prejel povračilo za svojo kvaro in so tudi troški kazenskega postopanja že plačani, ter če vrednost teh stvari ne preseza petih goldinarjev in je vrhu tega manjša od prisojenega povračila.

Ako vsega tega ni, naj se orodje povrne gospodarju, če okvarjenec nima nič pravice do njega.

§. 42. Pritožba na županovo razsodbo gre k tistemu političnemu oblastvu, pod katero dotična občina

neposrednje stoji, kar se tiče izročnega področja (h krajnemu oblastvu, k deželni oblasti).

Pritožba se ustno ali pismeno zglaš županu v 8 dneh od tistega dneva, katerega se je bila izpodbijana razzsodba naznanila ali vročila.

Na dve soglasni razzsodbi ni potem dalje nobene pritožbe.

Če kazensko postopanje v prvi stopinji pristoji političnemu okrajnemu oblastvu, tedaj o pritožbah k višjemu sodniku veljajo splošna, semkaj mereča določila.

§. 43. Globe gredó v ubožni zaklad tiste občine, v kateri se je pripetila poljska okvarba.

Ako bi se globa ne dala izterjati, naj se izpremeni v zapor ali v délovne dni za občno-koristne namene.

Za do pet goldinarjev globe se utegne prisoditi do 24 ur zavora, a nikdar ne izpod 6 ur. Dnina, kakoršna je v tistem kraji navadna, naj se šteje za jeden dan dela.

§. 44. Preiskovanje in kazni poljskim okvarbam mine, če se na okvarnika nikakoršno preiskovanje ni začelo v treh mesecih od tistega dneva, katerega se je zgodila poljska okvarba.

S civilno pravdo se more iskati povračilo za tako poljsko okvarbo, katera zaradi zastarélости ni prišla v preiskavo.

V. *Kdaj moč izgubé starejši ukazi ter se začne ta zakon izvrševati.*

§. 45. Tisti dan, katerega ta postava dobode moč, izgubé veljavo vsi dozdanji ukazi, kar se jih tiče poljske obrambe, kolikor so ti ukazi po pričujoči postavi prenamerjeni, in posebno ukaz ministerstev za notranje stvari in za pravosodje od 30. januarija 1860 (drž. zak. štev. 28).

Sadjerejcem na znanje!

Podpisani daje na znanje, da se pri njem dobiva raznovrstno sadno drevje: jablane, hruške, češnje itd., požlahnene z najžlahnejšimi cepiči po 5 do 7 let stare. Tudi ima divjega kostanja in murb veliko število na prodaj. Cena mu je majhna. Kmetje! sezite po njih; v zemlji je še veliko zakladov.

V Medvodah 30. marca.

Jožef Jarc, po domače: Martan.

Zgodovinske stvari.

Odkodi ima Kranjska dežela svoje ime?

(Dalje.)

Le dvoje je mogoče: 1. ali se imenuje dežela po zgoraj omenjeni izpeljavi od „slovenske Krajine“ (windische Mark), ali pa 2. se je beseda „Carniolia“ v jeziku našega naroda sprevrgla v „Kranjo“, „Krajno“ (ravno narobe, kakor Poženčan trdi).

Ako je prvo resnično, namreč, da je beseda „Krajna“ nastala po „slovenski Krajini“, katera je obsegala vse slovenske dežele in zapadni del sedanje Hrvaške, potem smo vsi Slovenci — „Krajnci“, ker smo bili vsi v tej „slovenski Krajini“ (windische Mark).

Ako pa je nastalo ime „Krajna“ od „Carniolie“ ali „Carnie“, potem vsaj med Kranjci, Korošci in Goričani ni pravega razločka v imenu; zakaj omenili smo že, da imajo vse tri besede „Carintia“, „Carniolia“, „Carnia“ eno in isto koreniko, vse tri dežele pomenijo v slovenskem jeziku gorato deželo, „Gorotan“. Zatoraj se „Korošci“ ravno tako lahko „Krajnce“ imenujejo, kakor se narobe Krajnci lahko Korošce ali pa Gorotance imenujejo, in Goričani ravno tako, ker oni so Karnci (Carnia) in

nemški Korošci se imenujejo „Karner“. Če je toraj „Kran“ nastalo iz „Karn“, in če po pravici trdimo, da „Korošec“ ravno tisto koreniko „car, kar, kor“ v sebi ima, potem pač lahko trdimo, da „Koroško“, „Krajnsko“, „Karnsko“ (Goriško) so tri oblike enega in istega pomena, kakor so bile poprej „Carniolia“, „Carnia“, „Carantia“. Če torej po tej izpeljavi Slovence imenujemo „Kranjce“, se ravno tako malo motimo, kakor, če bi jih imenovali „Korošce“. Najbolje jo zadenemo, če imenujemo Kranjsko, Koroško in Goriško skupaj — Gorotan, to je slovenski prevod za vse tri izraze „Carnia“, „Carniolia“, „Carintia“, kateri so najbrž keltske korenike v latinski obliki. Ali in koliko slovenskega Štajerja je spadalo kedaj k „Gorotanu“, o tem se ne more nič gotovega reči, toda večidel vzhodnih Slovencev ni pripadal nobeni gorotanski deželi (Carnia, Carniolia, Carintia). Toraj se na Štajerce ime Karnca (Kranjca, Korošca) ne razteguje, in po tej izpeljavi ne bi mogli Štajercev Kranjce imenovati.

Ako pa izpeljujemo besedo „Krajna“, „Krajnec“ od „krajina“, „krajnec“, to je od tistega časa, ko so bili vsi Slovenci združeni v „windische Mark“, tedaj spadajo tudi Štajerci semkaj in še severno-zapadni kos Hrvaškega, v katerem se še dandanašnji jezik govori, ki je bolj podoben karnskemu (gorotanskemu, Kranjskemu = slovenskemu), nego srbo-hrvaškemu. Pri tej priliki ne morem zamolčati trditve, ki jo srbski učenjaki vedno ponavljajo, da je „Hrvaška“ le političen in geografičen pojem, da pa Hrvaškega naroda ni in tudi ne Hrvaškega jezika; do Varaždina in Zagreba so vzhodni Slovenci, najbližji bratje naših Štajercev, vzhodni in južni Hrvatje pa so srbskega plemena; — da so katoličani, za to še niso drug narod, ko pravoslavni bratje. Jezikovni ostanki iz srednjega stoletja nam dokazujejo, da se je tačas v Zagrebu jezik govoril, ki je bolj slovenski, nego srbski. Tudi Hrvatje nimajo lastnih narodnih pesmi, ampak smatrajo srbske tudi za svoje; mi Slovenci pa imamo dosti lepih, originalnih narodnih pesmi. Iz tega sledi, da mi kot slovansko pleme neposredno mejašimo na Srbe, in da je na slovenskem jugu le troje plemen, namreč Bulgari, Srbi in mi, ki se sedaj imenujemo Slovenci.

Ceravno nekoliko v jeziku različni, vendar Gorotanci (Korošci, Kranjci, Goričani) ne morejo dvomiti, da so s slovenskimi Štajerci in severo-zapadnimi Hrvati enega plemena, katero pleme je bilo nekedaj združeno v eno celoto „windische Mark“ (slovenska krajina). Napačna in abotna je misel, da naše pleme samo do Sotle sega; vsak se lahko prepriča, če prestopi Štajarsko mejo in pride na Hrvaško, da tega na jeziku, na šegah naroda zapazil ne bo, da je toraj meja le politična. Ne dá se tajiti, da se srbsčina vedno bolj širi in slovenščino nazaj odriva, nekaj po svoji lastni lahkoti in gladkoti, nekaj vsled oficijelne protekcije, ker se rabi v obče v šolah in uradih, slovenska literatura pa se kolikor mogoče zanemarja. S tem Srbom, ali tako imenovanim Hrvatom (kolikor niso posrbeni Slovenci) za sedaj nočem nič očitati, jaz stvar le konstatujem (saj bi tudi za nas Gorotance, t. j. zapadne Slovence, ne bila nobena nesreča, ako bi se s Srbi v en narod zlili).

Pri tem razmišljanju se nam nehoté vrine vprašanje, katero je prav za prav naše ime kot slovansko pleme? Mi se imenujemo „Slovenci“. Trdim pa vnovič, da je to le splošno ime za „Slovana“, „Slavjana“, katerih izrazov naš narod ne pozna. Kar je česki „Slován“, ruski „Slavjan“, „Slavjanin“, to pomeni naš „Slovenec“. Slovaki se imenujejo „Slovenci“, Dalmatinci govoré o svojem „slovinskem“ jeziku, kar dosti jasno dokazuje, da „slovenski“ je le „slovanski“. „Staroslovanski“ jezik je po enih oče, po drugih brat sedanjih